

Drift och dubbelmoral

GÖTEBORGS UNIVERSITETSTEATER

Bakom spegeln
Oxtiern
eller Libertinens nederlag
av markis de Sade

Blodstrålen
av Antonin Artaud

Översättning: Lars Bjurman
resp Leif Janzon

Regi och textbearbetning:
Peter Ferm

Musik: Mats Hansson

Medverkande: Ove Sandin,
Lars Nordin, Lars Wiesel-
gren, Maria From, Carina An-
tonsson, Jan Izikowitz, Dan
Hansson.

GÖTEBORGS universitetstea-
ter spelade i fjol några korta
stycken av Stagnelius. Peter
Ferm hade regisserat en ojämn
men djärv föreställning där nutida
menier bröt sig mot de romantiska
textböljorna.

Nu har en grupp inom teatern
under Fermes ledning sökt sig till
världsdramatikens ytterst belägna
bakgårdar. Man har fogat ihop ett
i Sverige tidigare ospelat 1700-
talsstycke av markis de Sade,
Oxtiern eller Libertinens nederlag,
med en kort surrealistisk scen
från 1925 av teaterrevolutionären
Antonin Artaud, *Blodstrålen*.

Bakom spegeln är titeln på den
lite mer än timslånga föreställ-
ningen. Den konfunderar mer än
den fascinerar, men den teaterin-
tresserade rekommenderas ett
besök på Studentkåren. Sådana
här saker lär inte Stadsteatern
bjuda på i brådrasket.

□

MARKIS DE SADE, känd för
sina romaner och än mer för sina
sexuella utsvävningar och perversi-
teter med vilka han utmanade
sin tids samhälle, skrev alltså även
pjäser. Någon betydande dramati-
ker var han inte, men det korta
stycket om Oxtiern har sitt speci-
ella intresse för oss: huvudper-
sonen är en svensk greve.

Den lastbare Oxtiern rövar bort
oskulden Ernestine och låter
fängsla hennes fästman, allt för att
tillfredsställa sina lustar. Författa-
ren låter i slutet greven få det
straff som dygd och moral kräver,
men det är uppenbart Oxtierns
individualistiska njutningsfilosofi
som är huvudsak för honom.

Peter Ferm har, helt prosaiskt,
placerat melodramen i nutida käl-

**Lars Nordin (t v) och Ove Sandin i Göteborgs universitetsteaters
föreställning Bakom spegeln. Bild: MORITZ KIRCHMEIER**

larmiljö. Det vårdshus utanför
Stockholm dit kvinnorövaren för
sitt byte har blivit en kulvertlik-
nande lokal, nedsänkt under
markytan, med tre dörrar som
kan öppnas och stängas på ett
spöklikt sätt. Golvet är täckt av
skräp, där dansar tre par i deka-
denta turer när vi tar plats runt
arenan. Ett nät i taket bidrar till
den klaustrofobiska stämningen.
Ljuset är tidsbegränsat: ett tryck
på ljusknappen tänder lamporna
för någon minut, så slocknar de
efter en knirrande varningssignal,
och någon av aktörerna måste på
nytt kasta sig mot knappen.

Regissören avstår, klokt nog,

från att låta detta ljusspel pågå
mer än en stund; det skulle hacka
sönder föreställningen. Men ljus-
och ljudrytmerna ger en sorts het-
sig samtidskänsla. Vi befinner oss
i en tillfällig anhalt i utkanten av
vår egen civilisation, i driftsutle-
velsens och den erotiska exploate-
ringens kala källare.

Ferm komplicerar också de Sa-
des drama genom att delvis gå
emot texten. Han låter spela fram
motsättningar och dubbelmoral i
figurerna. Den samvetsömme
vårdshusvården Fabrice, som för-
söker bistå den enleverade Erne-
stine, står suktande i ensamheten
utanför flickans dörr med handen

innanför gylfen. Kammarjungfrun
Amélie smeker greven och blir
smekt av honom, alltmedan de
talar om matmoders lycka och
välbefinnande. Och minsann lyc-
kas inte Jan Izikowitz blanda en
dos riktig förälskelse i Oxtierns
hyckleri.

□

BILDEN av personerna byggs
alltså upp på ett motsägelsefullt,
ironiskt vis. Om de hos de Sade är
ganska ointressanta pjäser i ett
erotiskt schackspel, så blir de här
mindre entydiga. Lögn och låtsas-
lek bryts mot verkliga känslor när
de kastar sig mot de väggar/nor-
mer som håller dem fångslade.

Dock är frågan vad man egentli-
gen kan åstadkomma med pjäsen,
hur omilt och kritiskt den än be-
handlas. Det är nämligen en
ganska platt och precios text.
Även durkdrivna proffs skulle ha
svårt med dessa 1700-talsrepliker;
hos studentteaterns amatörer
skramlar de ofta tomt samtidigt
som de blir till tyngande bojer i
spelet.

Anmärkningsvärt är dock att ett
par av skådespelarna stundtals
förmår göra texten till sin: Maria
From har nervig intensitet som
Ernestine; Lars Wieselgren växlar
mellan tre roller, främst som reso-
nören Derbac har han tyngd och
närvaro.

□

DET ÄR också de två aktörerna
som i pjässlutet befinner sig i var-
andras armar, som de återför-
enade älskande. Det blir samtidigt
ett sublimt förvandlingsögonblick.
För utan att man riktigt ser skar-
ven låter Peter Ferm de Sades
melodram gå över i Artauds sur-
realism. Lyckan punkteras, de
unga tu skiljs åt, världen störtar
samman i en domedagsvision.

Artauds stycke tar inte många
minuter, och händelsefattigt är
det inte. Groteskeriet tar över den
erotiska scenen, den fylls med
mängder av leksaksrekvisita.
Människor jagas av strålkastare i
mörkret, k-pistbeväpnade änglar
går genom rummet, den f d gre-
ven är nu klädd till präst och
skjuter med pistol mot Gud. Skå-
despelarna rasar ut i modernistisk
yra. Men samtidigt blir bilden så
belamrad att det är svårt att se
vad den egentligen föreställer.
Den oskuld och renhetssträvan,
som finns i Artauds text, dränks
åtminstone för mig i något barockt
yttre.

Sverker Andréason